

Kleuter in beeld – Sociaal-Emotioneel

Analyse doelen Jonge Kind
Groep 1-2 (fase 1)

December 2021

een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Verantwoording

2021 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: <http://jongekind.slo.nl>

E-mail: primaironderwijs@slo.nl

Inleiding

Aanbodsdoelen Jonge Kind

Op verzoek van het ministerie van OCW heeft SLO inhoudskaarten met aanbodsdoelen voor het jonge kind ontwikkeld. Ze brengen in kaart waaraan met jonge kinderen gewerkt kan worden, in de voorschoolse periode en in de eerste jaren van de basisschool. De aanbodsdoelen geven een richting waarin kinderen onderwerpen verkennen en ermee leren omgaan. Ze zijn samengesteld door SLO-specialisten op de verschillende leergebieden in samenwerking met experts en voorgelegd aan het onderwijsveld.

De inhoudskaarten met aanbodsdoelen Jonge Kind helpen pedagogisch medewerkers en leerkrachten om te komen tot een beredeneerd aanbod voor alle ontwikkelingsgebieden. Het doel is het inhoudelijk repertoire van de professionals te vergroten en versterken om zo een kwalitatief hoog aanbod aan jonge kinderen te bieden.

Volgsystemen Jonge Kind

Om de ontwikkeling van peuters en kleuters te volgen, te stimuleren en te registreren zijn er diverse kindvolgsystemen op de markt. Deze volgsystemen kunnen pedagogisch medewerkers en leerkrachten helpen bij het maken van inhoudelijk verantwoorde keuzes in het aanbod aan het jonge kind. Een aanbod dat zowel passend is voor kinderen met een achterstand als voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong.

Analyses van volgsystemen Jonge Kind

Sinds 2013 analyseert SLO in hoeverre de aanbodsdoelen vóórkomen in (veel gebruikte) volgsystemen Jonge Kind. Dit ook in opdracht van het ministerie van OCW. Bij deze analyses richt SLO zich op de doelen voor taal, rekenen-wiskunde, sociaal-emotioneel en bewegingsonderwijs zoals die op de inhoudskaarten staan beschreven. SLO wil met de analyse een objectief beeld geven. Daarom wordt elk volgsysteem steeds door meerdere analisten met een onderwijsachtergrond bekeken, voordat wordt bepaald of een doel aanwezig, niet aanwezig of deels aanwezig is. Dat betekent overigens niet dat een volgsysteem niet voldoet als doelen ontbreken: er kan door de uitgever bewust voor gekozen zijn om bepaalde doelen wel of niet op te nemen (zie reactie uitgever).

Analyserapportage per volgsysteem Jonge Kind

De analyserapportage vermeldt welke SLO-doelen Jonge kind wel en niet in beeld gebracht worden door het volgsysteem en kan daarmee behulpzaam zijn voor pedagogisch medewerkers en leerkrachten bij het kiezen van een volgsysteem dat past bij de eigen situatie.

Iedere rapportage bestaat uit drie delen. In het eerste deel geeft de uitgever een reactie op de uitgevoerde analyse en op de rapportage van de analyse. Het tweede deel is een objectieve beschrijving van het volgsysteem. In het derde deel worden de analyseresultaten in tabelvorm weergegeven met een eventuele toelichting op de analyseresultaten.

Alle analyserapportages worden op dezelfde wijze weergegeven en worden gepresenteerd op de website Jonge Kind van SLO (<http://jongekind.slo.nl>).

DEEL 1: Kleuter in beeld – Sociaal - Emotioneel Reactie van de uitgever

Hier bieden we de uitgever de mogelijkheid om een reactie te geven op de uitgevoerde analyse(s) en op de rapportage van de analyse(s).

Sociaal-emotioneel functioneren	<p>De opzet van deze SLO-analyse waarin domeinen en onderliggende aanbodsdoelen worden aangevinkt, suggereert, naar ons idee, een gewenste volledigheid. Dit is niet de manier waarop het observatie-instrument Kleuter in beeld is opgezet. Het doel is om in een relatief korte tijd met een gestandaardiseerd instrument informatie te geven over de vaardigheid van kleuters. Het is hierbij belangrijk om onderscheid te maken in aanbodsdoelen die over een langere tijd aan bod moeten komen in het onderwijs en de inhoud die in een meetinstrument wordt bevraagd. Kleuter in beeld is geen meetinstrument waarmee je kunt bepalen of elk doel aan bod is geweest. Kleuter in beeld geeft een onafhankelijke meting van de vaardigheid van kinderen. Ervan uitgaande dat de doelen aan bod zijn gekomen in het onderwijs, kijken we of de vaardigheid van de kinderen zich heeft ontwikkeld zoals te verwachten is.</p> <p>De analyse van SLO betreft alleen de inhoud van het instrument. Bij de ontwikkeling van een meetinstrument spelen naast de inhoud echter ook andere zaken een belangrijke rol, zoals de psychometrische gegevens. We hebben met alle relevante aspecten rekening gehouden en waar nodig afwegingen gemaakt. De positieve beoordeling van het domein Sociaal-Emotioneel van de Cotan bevestigt dat het instrument op de juiste manier is samengesteld en geeft aan dat de kwaliteit, betrouwbaarheid en validiteit goed is.</p>
--	--

DEEL 2: Kleuter in beeld – Sociaal-Emotioneel Beschrijving

Titel	<i>Kleuter in beeld – Sociaal-Emotioneel</i>
Auteur(s)	Michel Hop en Herman van Boxtel
Uitgever	Cito
Jaar van uitgave	2020
Doelgroep	Groep 1 en 2 van het basisonderwijs.
Samenstelling van het volgsysteem	Kleuter in beeld – Sociaal-Emotioneel is onderdeel van Kleuter in beeld. In de bijbehorende online omgeving (Kleuter in beeld online) kunnen observaties geregistreerd worden en kunnen overzichten en rapportages bekeken worden voor de ontwikkelingsgebieden taal, rekenen, sociaal-emotioneel en motoriek. In deze beschrijving/analyse staat het onderdeel Sociaal-Emotioneel centraal.
Doorgaande lijn	Het instrument Kleuter in beeld kan worden ingezet bij kinderen in groep 1 en 2. Daarnaast heeft Cito ook het volgsysteem 'Leerling in beeld' voor groep 3 t/m 8 waarmee ook de sociaal-emotionele ontwikkeling gevolgd kan worden.
Geanalyseerde onderdelen	In het observatie-instrument kan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen geregistreerd worden. Hiervoor onderscheidt het observatie-instrument drie subdomeinen: sociaal gedrag, welbevinden en spelwerkhouding.
Uitgangspunten en doelstellingen van het volgsysteem	<p><i>"Kleuter in beeld is een methodeonafhankelijk volgsysteem. Dit betekent dat het te gebruiken is naast elke methode. Het belangrijkste doel van het instrument is om de vaardigheid van kleuters op een objectieve manier in beeld te brengen. Met deze informatie kun je het onderwijsaanbod zo goed mogelijk afstemmen op de kinderen in de groep."</i></p> <p><i>"Het doel van dit instrument is om het sociaal-emotioneel functioneren van kleuters op een objectieve manier in beeld te brengen. Dit kun je</i></p>

	<p><i>doen voor drie verschillende subdomeinen: sociaal gedrag, welbevinden en speelwerkhouding.</i>"</p>
<p>Korte beschrijving van visie op het jonge kind zoals aangegeven in het volgsysteem</p>	<p><i>"Kleuters komen het beste tot hun recht als je de inhoud in een speelse context aanbiedt. Daarom hebben we de opdrachten en activiteiten op een toegankelijke en eigentijdse manier opgebouwd en vormgegeven.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• Bij de opdrachten en activiteiten staan de vriendjes Anne en Mo en hun hondje Bink centraal.</i> <i>• Aansluiten bij belevingswereld kind: opdrachten en activiteiten gaan over voor kleuters aansprekende onderwerpen, zoals tekenen, klimrek, zandbak, huisdieren, opa/oma en eten.</i> <i>• Bij taal en rekenen komt dit ook terug in het type activiteit: we vragen bijvoorbeeld bij de activiteit Spreken (Taal) de kinderen een verhaaltje te vertellen bij een strip en bij de activiteit Boek en verhaal leest de leerkracht een prentenboek voor. Ook dit zorgt voor het speelse karakter van dit nieuwe instrument."</i> <p>Deze informatie betreft de opdrachten en activiteiten die in de onderdelen taal en rekenen aanwezig zijn. In het observatie-instrument Sociaal-Emotioneel is alleen een leerkrachtroute beschikbaar met een aantal observatiepunten op dit onderwerp.</p>
<p>Inhoud</p>	<p>Het observatie-instrument Sociaal-Emotioneel kent 32 observatiepunten. Het subdomein Sociaal gedrag bevat 9 observatiepunten, Welbevinden heeft 15 observatiepunten en bij Speelwerkhouding horen 8 observatiepunten.</p>
<p>Aspecten sociaal-emotionele ontwikkeling</p>	<p>Kleuter in beeld – Sociaal-Emotioneel onderscheidt drie subdomeinen: Sociaal gedrag, Welbevinden en Speelwerkhouding.</p>
<p>Werkwijze</p>	<p>Bij Kleuter in beeld wordt gewerkt vanuit een online omgeving: Kleuter in beeld online. Hierin worden de observaties geregistreerd en kunnen overzichten en rapportages bekeken worden. Het advies is om in de periode van november tot en met maart het sociaal-emotioneel functioneren van kinderen te observeren (over een langere periode, dus geen momentopname) en te registreren. Het instrument is</p>

	<p>op dat moment gebaseerd op een vergelijking met leeftijdsgenoten. Het instrument is in die periode genormeerd en de resultaten hebben dan de meeste geldigheid.</p> <p>De leerkracht bepaalt of alle subdomeinen van de leerkrachtroute ingevuld worden of een gedeelte. Dan worden de gekozen subdomeinen ingevuld in het systeem (de leerkrachtroute). Dit kan per kind, of per sub-domein.</p> <p>In Kleuter in beeld online zijn twee rapportages beschikbaar: een kind- en een groepsrapportage. De kindrapportage geeft de signalen bij alle drie subdomeinen van een kind. Daaronder worden alle stellingen die volledig passen bij het kind (zowel positief als negatief geformuleerd) weergegeven. In de groepsrapportage staat het behaalde niveau van alle leerlingen op de subdomeinen weergegeven.</p>
Aanwijzingen voor registratie	<p>In Kleuter in beeld – Sociaal-Emotioneel staan de observatiepunten op een vierpuntsschaal. Elk observatiepunt bestaat uit twee tegengestelde stellingen. Eerst dient gekozen te worden welke stelling het meest van toepassing is op het kind. Daarna wordt bepaald of die stelling helemaal van toepassing is of slechts gedeeltelijk. Als de stelling helemaal van toepassing is, kan gekozen worden voor het eerste of vierde rondje. Als de stelling gedeeltelijk van toepassing is, kan gekozen worden voor het tweede of derde rondje.</p>
Aanwijzingen voor hulp bij gesignaleerde problemen	<p>Zowel in de kind- als in de groepsrapportage wordt aangegeven of het sociaal-emotionele functioneren van het kind volgens verwachting is (75% hoogst scorende kinderen) of dat deze onder de verwachting (15% die ruim onder het landelijke gemiddelde scoren) ligt of dat extra aandacht nodig is (10% laagst scorende kinderen). Er wordt aangeraden om planmatig te handelen naar aanleiding van de resultaten van de observatie. Het systeem bevat geen inhoudelijke interventies bij gesignaleerde problemen.</p>
Opmerkingen	<p>Het observatie-instrument Sociaal-Emotioneel is goedgekeurd door de Cotan.</p>

DEEL 3: Kleuter in beeld – Sociaal-Emotioneel

Tabel met analyseresultaten op SLO-doelen

Legenda:		
■	=	aanwezig
▣	=	gedeeltelijk aanwezig
□	=	niet aanwezig
n.v.t.	=	niet van toepassing

Sociaal-emotionele ontwikkeling (INHOUDSKAART SEPTEMBER 2017)

Omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen		
Leren omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van jezelf	kennis hebben van jezelf	□
	ontwikkelen van zelfvertrouwen	■
	verschillen en overeenkomsten ervaren tussen zichzelf en anderen	□
	(her)kennen van eigen emoties en gevoelens	□
	gevoelens onder woorden brengen	□
	beheersen van eigen emoties	■
	inschatten van eigen gevoelens, gedachten en motieven	□
	bewust omgaan met eigen gevoelens, wensen, en opvattingen en deze voor anderen begrijpelijk kunnen uiten	□
	omgaan met kritiek en weigeren	□
Toelichting Ontwikkelen van zelfvertrouwen komt impliciet voor: de scores op de items die onder Welbevinden voorkomen dragen bij aan het beeld met betrekking tot het ontwikkelen van zelfvertrouwen.		

Leren omgaan met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen	kennis hebben van de ander	☐
	(her)kennen en kunnen interpreteren van emoties en gevoelens van anderen	☒
	inschatten van andermans gevoelens, gedachten, motieven	☒
	ontdekken dat er verschillen in opvattingen bestaan	☒
	kennen van sterke en zwakke punten van een ander	☐
	ervaren dat door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen	☒
	openstaan voor gevoelens, wensen en opvattingen van anderen	☒
	rekening houden met gevoelens en wensen van anderen	☒

Toelichting

Het item ontdekken dat er verschillen in opvattingen bestaan is gedeeltelijk gescoord omdat in het observatie-instrument niet direct gesproken wordt over het ontdekken van deze verschillen. Er wordt echter wel gesproken over "kan zich aanpassen aan spel van anderen" of "kan onderhandelen bij samenspelen".

Zelfstandigheid		
Ontwikkelen van zelfstandigheid	jezelf handhaven binnen de eigen groep	☐
	vertrouwen hebben in eigen kunnen	☒
	je mening kunnen geven	☒
	iemand anders om hulp vragen	☐
	zelfstandig taken uitvoeren	☒
	stilstaan bij wat je al kunt	☐
	jezelf kunnen redden	☐
	zelfstandig opruimen	☐

	kunnen uitstellen van behoeften	☐
<p>Toelichting <i>Vertrouwen hebben in eigen kunnen is gedeeltelijk gescoord omdat het niet expliciet genoemd is in het observatie-instrument. Er is indirect wel wat over te zeggen met behulp van bijvoorbeeld de items 'heeft geen sturing nodig bij uitvoeren spel/werkje', 'heeft geen aansporing nodig om tot spel te komen' en 'heeft geen last van zenuwen bij een taak'.</i></p>		

Omgaan met de ander		
Ontwikkelen van sociale vaardigheden en omgaan met relaties	contact zoeken met anderen	☒
	vertrouwen hebben in een ander	☐
	luisteren	☒
	complimenten geven en krijgen	☐
	spelen (met anderen)	☒
	bemerken of en wanneer een ander hulp nodig heeft	☒
	hulp bieden aan anderen	☒
	leren van afspraken en regels	☐
	verkennen en omgaan met afspraken en regels	☐
	aanpassen aan nieuwe situaties	☒
	bewondering tonen voor elkaars vaardigheden en mogelijkheden	☐
	inzien dat thuis, op school en op straat verschillende regels nodig zijn	☐
<p>Toelichting <i>Contact zoeken met anderen is gedeeltelijk gescoord omdat het impliciet in items aanwezig is. Bijvoorbeeld bij items als troost kinderen die verdrietig zijn of kan gemakkelijk vriendschap sluiten. Bemerken of en wanneer een ander hulp nodig heeft en hulp bieden aan anderen, zijn gedeeltelijk gescoord omdat het in het observatie-instrument niet specifiek over hulp bieden gaat, maar wel over het aanvoelen van een ander en het kunnen delen van materialen.</i></p>		

Werkhouding en concentratie		
Ontwikkelen van een werkhouding en concentratievermogen	gericht vragen kunnen stellen	☐
	plezier hebben in de taak	☒
	in staat zijn om iets af te maken	☒
	doorzetten wanneer iets niet direct lukt	☒
	zelfstandig opdrachten kunnen uitvoeren	☒
<p>Toelichting</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Het item plezier hebben in de taak is gedeeltelijk gescoord omdat in het observatie-instrument geen koppeling gelegd wordt met een taak. Het gaat wel over vaak lachen en overwegend vrolijk zijn, maar de link met werkhouding en concentratie ontbreekt.</i> • <i>Het item doorzetten wanneer iets niet direct lukt is gedeeltelijk gescoord omdat in het observatie-instrument alleen gesproken wordt over motivatie om iets af te ronden. De koppeling met dat iets niet lukt ontbreekt.</i> 		

Samenwerken		
Leren samenwerken met anderen	luisteren naar elkaar	☒
	focus hebben op een gezamenlijk doel	☐
	rekening houden met elkaar	☒
	communiceren, overleggen, feedback geven en ontvangen	☒
	van elkaar leren	☐
	gemotiveerd zijn om samen te werken	☐
	bewust zijn dat jezelf en anderen, samen verantwoordelijk zijn (in het proces)	☐
	ervaren dat mensen in een groep van elkaar afhankelijk zijn en elkaar nodig hebben	☐
	je houden aan afspraken	☐
	leren organiseren	☐

Toelichting

Luisteren naar elkaar is gedeeltelijk gescoord omdat het niet expliciet als observatie-item naar voren komt. Impliciet ligt het wel ten grondslag aan kunnen onderhandelen tijdens samenspelen of conflicten met andere kinderen zelf kunnen oplossen.